

Nr 8.

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående viss ändring i lagen om tillsyn å radiologiskt arbete m. m.

Andra lagutskottet har till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 152 i första kammaren av herr *Lindblom m. fl.* och nr 243 i andra kammaren av herr *Karlsson* i Grängesberg *m. fl.*

I motionerna, vilka äro likalydande, har hemställts, att »riksdagen måtte anhålla hos Kungl. Maj:t om utredning rörande sådan ändring i lagen den 6 juni 1941 om tillsyn å radiologiskt arbete m. m., att möjlighet att använda röntgen för fotografering må tillkomma den, som erhållit tillstånd därtill av medicinalstyrelsen efter avläggande av prov för den uppgift, vartill apparaturen skall användas, enligt av Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser».

Beträffande de skäl som anförts till stöd för detta yrkande får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan, hänvisa till motionerna.

Bestämmelser om radiologiskt arbete finnas i *lagen* den 6 juni 1941 (nr 334; ändr. nr 267/1945) *om radiologiskt arbete m. m.* Med radiologiskt arbete avses enligt 1 § i lagen sådant arbete, vari ingår bruk av röntgenstrålar, alstrade vid en spänning av mera än 5 000 volt, eller radioaktivt ämne, överstigande viss myckenhet, som medicinalstyrelsen äger fastställa. Radiologiskt arbete må bedrivas allenast efter tillstånd av medicinalstyrelsen.

I 2 § stadgas, att ansökan om tillstånd att bedriva radiologiskt arbete skall innehålla följande uppgifter: det slag av radiologiskt arbete, som skall bedrivas, arbetsplatsen, röntgenapparattyp samt högsta spänning och strömstyrka vid röntgenröret eller, beträffande arbete med radioaktivt ämne, dess mängd och beskaffenhet, de hjälpmedel i övrigt, som äro avsedda att användas i arbetet, i den mån kännedom därom kan antagas vara av betydelse för prövning av ansökningsen, den person som skall förestå arbetet och dennes utbildning därför samt det antal personer, som beräknas skola sysselsättas i arbetet.

Enligt 3 § äger medicinalstyrelsen såsom villkor för åtnjutande av tillstånd föreskriva skyldighet att iakttaga av styrelsen meddelade särskilda bestämmelser. Gäller tillståndet bedrivande av radiologiskt arbete, skola dessa bestämmelser avse att vinna största möjliga trygghet mot att skada genom inverkan av röntgenstrålar eller strålning från radioaktivt ämne tillskyndas någon, som är sysselsatt i arbetet, person eller djur, som är föremål för radiologisk undersökning eller behandling, eller någon, som tillfälligt uppehåller sig på arbetsplatsen.

I 4 § stadgas, att den som erhållit tillstånd enligt lagen skall utan dröjsmål till medicinalstyrelsen anmäla bl. a. om den, som enligt ansökan eller tidigare gjord anmälan förestår radiologiskt arbete, efterträts av annan person.

Över ansökan om tillstånd och över vissa anmälningar skall medicinalstyrelsen enligt 5 § inhämta utlåtande av radiofysiska institutionen.

I 6 § föreskrives, att tillsyn å efterlevnaden av lagen och med stöd av densamma meddelade föreskrifter utövas, under medicinalstyrelsens överinseende och ledning, av radiofysiska institutionen och vid institutionen anställda befattningshavare (tillsyningsmän).

Enligt 13 § är den som erhållit tillstånd till radiologiskt arbete pliktig att årligen till statsverket såsom bidrag till bestridande av kostnaderna för tillsynen enligt lagen erlægga avgift med det belopp och i den ordning Konungen bestämmer.

Den som olovligen bedriver radiologiskt arbete straffas enligt 14 § med dagsböter. Detsamma gäller om den, som med vederbörligt tillstånd bedriver radiologiskt arbete, underlåter att ställa sig till efterrättelse vad enligt lagen eller med stöd av densamma meddelade föreskrifter åligger honom eller i ansökan eller eljest angående omständigheter, varom det åligger honom att lämna upplysning, mot bättre vetande avger oriktig eller ofullständig uppgift.

I 16 § stadgas, att över beslut, som medicinalstyrelsen meddelar enligt lagen, må klagan föras hos Konungen inom tid, som för överklagande av förvaltande myndigheters och ämbetsverks beslut är bestämd.

De avgifter, som omnämns i 13 §, finnas angivna i *kungörelsen den 29 juni 1945 (nr 471) med bestämmelser angående vissa avgifter enligt 13 § lagen den 6 juni 1941 (nr 334) om tillsyn å radiologiskt arbete m. m.*

Efter att till en början ha redogjort för vissa bestämmelser i lagen om tillsyn å radiologiskt arbete m. m. anföra motionärerna bland annat följande:

Lagens tillämpning har visat, att medicinalstyrelsen endast generellt utfärdat tillstånd att bruka röntgen t. o. m. för icke-medicinsk användning med därav följande möjlighet att utan kompetensprövning utesluta viss yrkesgrupp med absolut behov av dylik apparatur.

Efter lagens tillkomst år 1941 ansökte ett flertal chiropraktorer här i landet med utbildning från olika statligt erkända chiropraktiska läroanstalter i U. S. A. hos medicinalstyrelsen om tillstånd att i sin verksamhet använda av dem tidigare begagnade röntgenapparater för röntgenanalys. För chiropraktikens ändamålsenliga utövande har nämligen röntgenfotografering av skelletdelar, företrädesvis ryggraden, visat sig vara ett tekniskt högtstående och ur allmänhetens synpunkt nära nog nödvändigt hjälpmedel. Chiropraktik går ut på att med enbart händerna återställa det anatomiskt rätta läget av felaktigt inställda ryggkotor i människokroppen för att undanröja härav föranledd nedsättning i kroppens normala funktioner. Emellertid avtog medicinalstyrelsen, dock icke förrän år 1944, dessa ansökningar, och efter fullföljd hos Kungl. Maj:t blevo ansökningarna senare samma år även där avslagna.

Dessa avslag äro märkliga *dels* ur den synpunkten, att chiropraktorernas

röntgenanläggningar över lag godkänts av radiofysiska institutionen, dels även med tanke på att chiropraktorernas sysslande med röntgen, i många fall omfattande en tidrymd av mer än tio år, aldrig föranlett något olycksfall, och slutligen ur den synpunkten, att chiropraktorerna, såvitt skelett-röntgenfotografering angår, erhållit en omfattande utbildning och erfarenhet. Fullt klart är också, att den röntgenfotografering, som bedrivs av chiropraktorerna, i fråga om risker för patienter och röntgenpersonal är avsevärt mindre farlig än den dentala röntgenfotograferingen, som dessutom ombesörjes av personal, vars kompetens på området på intet vis kan mäta sig med chiropraktorernas. Det kan i detta sammanhang framhållas, att åtskilliga här i landet verksamma chiropraktorer ha mera än 10 000 timmars effektivt röntgenarbete bakom sig.

I förarbetena till 1941 års lag talas ingenstädes om chiropraktisk röntgenfotografering. Det torde icke ha varit lagstiftarens mening vid lagens antagande att vid tillämpningen utestänga viss yrkesgrupp, oavsett dess kompetens och utan hänsyn tagen till mångårigt praktiskt sysslande på området. Enligt vår mening är chiropraktik en verksamhet till allmänt gagn, vilket framgår av det stora antal personer här i landet, som framgångsrikt ha behandlats enligt chiropraktisk metod. Då under år 1946 en känd chiropraktor ställts under åtal för att han röntgenfotograferat och det icke synes finnas praktisk möjlighet för chiropraktorerna att — i motsats mot vad fallet är t. ex. i Danmark — erhålla de medicinska myndigheternas medgivande att röntgenfotografera, anse vi det på sin plats, att de på legislativ väg beredas sådan möjlighet genom ändrade bestämmelser i fråga om meddelande av tillstånd till röntgenfotografering. Denna möjlighet skulle kunna tillgodoses exempelvis genom en komplettering till lagens 1 § av innehåll, att medicinalstyrelsens tillstånd till röntgenologiskt arbete må meddelas efter av Kungl. Maj:t föreskrivna kompetensprov för den uppgift, vartill apparaturen skall användas.

Lagen om tillsyn å radiologiskt arbete m. m. antogs vid 1941 års riksdag efter förslag av Kungl. Maj:t i propositionen nr 73. Föredragande departementschefen framhöll vid förslaget remitterande till lagrådet bland annat, att förslaget förutsatte, att radiologiskt arbete ej skulle få bedrivas utan av viss myndighet därtill meddelat tillstånd. Med ett dylikt licenssystem syntes två fördelar vara förenade. För det första finge vederbörande tillsynsmyndighet tillfälle att redan från första början göra sitt inflytande gällande och med maktmedel — vägrande av licens eller licensens återkallande — vaka över att av myndigheten meddelade föreskrifter efterföljdes. Vidare hade licensmyndigheten möjlighet att upprätthålla kravet på viss grad av förtrogenhet med radiologiskt arbete hos den, som skulle bedriva eller förestå arbetet.

Andra lagutskottet, som vid 1941 års riksdag behandlade propositionen nr 73, yttrade i sitt av riksdagen godkända utlåtande nr 25 bland annat följande:

Enligt utskottets mening är det föreliggande förslaget väl ägnat att läggas till grund för lagstiftning i ämnet. Särskilt vill utskottet framhålla de påtagliga fördelar, som måste anses förenade med den förordade anordningen, att radiologiskt arbete överhuvud taget icke skall få bedrivas utan myndighets

tillstånd. Såsom föredragande departementschefen påpekat får nämligen med ett dylikt licenssystem tillsynsmyndigheten redan från första början tillfälle att göra sitt inflytande gällande och med maktmedel vaka över att meddelade föreskrifter efterföljas. Vidare har licensmyndigheten möjlighet att fordra viss förtrogenhet med radiologiskt arbete hos den, som skall bedriva eller förestå arbetet.

Utskottet.

Enligt lagen om tillsyn å radiologiskt arbete m. m. fordras tillstånd av medicinalstyrelsen för att bedriva dylikt arbete. Lagen uppställer icke några formella kompetenskrav för bedrivande av radiologiskt arbete, men ansökan om tillstånd skall bland annat innehålla uppgift om den person, som skall förestå arbetet, och dennes utbildning därför. Av förarbetena till lagen framgår, att syftet med systemet att fordra tillstånd för bedrivande av radiologiskt arbete bland annat varit att upprätthålla krav på en viss grad av förtrogenhet med radiologiskt arbete hos den, som skall bedriva eller förestå arbetet.

Motionärerna uppgiva, att efter lagens tillkomst flera chiropraktiker ansökt hos medicinalstyrelsen om tillstånd att i sin verksamhet använda röntgenapparater för röntgenanalys men att medicinalstyrelsen avslagit dessa ansökningar. Sökandena ha därefter överklagat medicinalstyrelsens beslut hos Kungl. Maj:t, som dock icke gjort ändring i besluten. För att bereda chiropraktiker möjlighet till röntgenfotografering hemställa nu motionärerna om utredning rörande sådan ändring i lagen om tillsyn å radiologiskt arbete m. m., att möjlighet att använda röntgen för fotografering må tillkomma den, som erhållit tillstånd därtill av medicinalstyrelsen efter avläggande av prov för den uppgift, vartill apparaturen skall användas, enligt av Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser.

Lagen om tillsyn å radiologiskt arbete m. m. lägger i sin nuvarande lydelse icke några formella hinder i vägen för medicinalstyrelsen att lämna chiropraktiker tillstånd till radiologiskt arbete. Självfallet måste emellertid medicinalstyrelsen upprätthålla kravet på att den som skall bedriva eller förestå radiologiskt arbete har förtrogenhet med dylikt arbete. Med hänsyn till de riskmoment som äro förenade med radiologiskt arbete måste förhållandevis stränga krav ställas på den som skall bedriva sådant arbete. Över ansökan om tillstånd till radiologiskt arbete skall enligt nu gällande bestämmelser medicinalstyrelsen inhämta utlåtande av radiofysiska institutionen. Om medicinalstyrelsen avslagit en ansökan om tillstånd till radiologiskt arbete, kan sökanden överklaga medicinalstyrelsens beslut hos Kungl. Maj:t. Dessa omständigheter utgöra enligt utskottets mening tillräckliga garantier för att tillstånd till radiologiskt arbete icke vägras, därest den som skall förestå arbetet visas vara kompetent därtill, och i andra fall bör tillstånd icke lämnas. Utskottet finner därför icke anledning att tillstyrka den av motionärerna begärda utredningen.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att förevarande motioner icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 4 mars 1947.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid ärendets behandling ha närvarit

från första kammaren: herrar Norman, Holmbäck, Wistrand, Löfvander, Hage, Björkman*, Sten och Nils Elowsson;

från andra kammaren: herrar Olovson i Västerås*, Hagård, Hellbacken*, Johnsson i Kastanjegården, Hermansson*, Cruse*, fru Johansson och herr Hedlund i Rådom*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservationer:

- 1) av herr *Hagård*;
- 2) av herrar *Hage*, *Löfvander*, *Sten* och *Cruse*, vilka inom utskottet framhållit följande:

Innebörden i den år 1941 tillkomna lagen med bestämmelser om radiologiskt arbete torde vara den, att varje framställning om att få syssla med sådant arbete skall bedömas och avgöras efter en undersökning av vederbörandes kompetens, åstadkommen genom medicinalstyrelsens försorg. Nu har emellertid — så långt man kunnat bedöma — medicinalstyrelsen från denna undersökning undantagit och avvisat ett visst slag av sökande, nämligen de i motionerna omnämnda chiropraktorerna, vilka i viss utsträckning torde vara i behov av röntgenfotografering för sin verksamhet.

Det erkännes här oförbehållsamt, att endast de, vilka visa sig kunna sköta ett sådant arbete som det här nämnda, böra erhålla rätten att syssla med detsamma. Men ett eventuellt avslag på en framställning skall då vara grundat på en verklig prövning och undersökning i det särskilda fallet, ej på endast ett antagande, att ett visst slag av sökande ej besitter förutsättningarna för ett bifall.

Under hänvisning till vad här anförts hemställas,

att riksdagen med anledning av de väckta motionerna I: 152 och II: 243 måtte anhålla hos Kungl. Maj:t om utredning rörande sådan ändring i lagen om tillsyn å radiologiskt arbete m. m., att möjlighet att använda röntgen för fotografering må enligt av Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser tillkomma den, som erhållit tillstånd därtill av medicinalstyrelsen efter avläggande av prov för den uppgift, vartill apparaturen skall användas.